

ÎNTOARCEREA EXECUTĂRII SILITE (II)*

Author: Ionela BULIGA *

Abstract: *Nous constatons que l'annulation du titre exécutoire ou des actes d'exécution a pour effet la nécessité de rétablir la situation antérieure, objectif qui se réalise soit dans la modalité prévue par la loi-l'article 404 du Code de procédure civile, soit de bon gré, soit par la voie du retour de l'exécution qui, dans cette situation, a le caractère d'une vraie action «de in rem verso».*

Dans ce contexte, nous considérons que le retour de l'exécution peut être vu du point de vue du droit matériel, comme une obligation de restitution qui fait part du contenu d'un rapport juridique d'obligation né à la suite d'un déséquilibre patrimonial par l'agrandissement d'un patrimoine au préjudice de l'autre, soit à travers le droit processuel, comme moyen procédural par l'intermédiaire duquel on peut rétablir l'ordre de droit violé, dans la situation où cela ne se réalise pas par voie amiable.

Keywords: *Enforcement, Civil Procedure Code, Decision.*

JEL Classification: *K41*

4. *Consacrarea legală a instituției întoarcerii executării silite în lumina dispozițiilor introduse în codul de procedură civilă prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 138/2000¹.*

4.1. *Necesitatea consacării legale a instituției.* Așa cum am subliniat anterior², înainte de 14 septembrie 2000³, instituția întoarcerea executării nu a fost reglementată în Codul de procedură civilă, fiind consacrat doar, în materia recursului, principiul general conform căruia actele de executare sau de asigurare făcute în puterea unei hotărâri casate sunt desființate de drept dacă instanța de recurs nu dispune altfel – art. 311 Cod proc. civ. În acest context, problema întoarcerii executării a constituit obiectul unor discuții controversate în practica judiciară și în doctrina juridică în ceea ce privește modalitatea

* Prima parte a materialului a fost publicată în numărul 3-4/2003 al revistei noastre.

* Judge, Court House Târgu Mureș, Romania.

¹ Ordonanța Guvernului nr.138/2000 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă – publicată în “Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 479 din 2 octombrie 2000.

² În subcapitolul 1.3.- Evoluția reglementării întoarcerii executării silite.

³ Dată la care a fost emisă Ordonanța Guvernului nr. 138/2000 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă.

practică în care urma să aibă loc repunerea în situația anterioară, în cazul în care creditorul nu ar fi făcut-o de bună voie. Ca atare, se impunea instituirea expresă a unor mijloace legale adecvate, necesare restabilirii ordinii de drept încălcate și repunerii în drepturi a părții care, din eroare, este lipsită de proprietatea bunurilor sale. Pentru garantarea eficientă a dreptului de proprietate și pentru ralierea, sub toate aspectele, a dreptului pozitiv la principiile europene, legiuitorul român a introdus în Codul de procedură civilă, după secțiunea a VI-a din Capitolul I al Cărții V, o nouă secțiune, a VI-a, intitulată “Întoarcerea executării silite”.

De observat că legiuitorul anunță noua reglementare a instituției întoarcerii executării prin introducerea art. 379¹ Cod proc. civ., care reia într-o formă mai generală prevederile art. 311 Cod proc. civ. Astfel, art. 311 se referă strict la soarta actelor de executare care au fost efectuate în puterea unei hotărâri care ulterior a fost casată ca efect al admiterii recursului, ori art. 379¹ se referă în general la desființarea titlului executoriu, fără a distinge asupra modalității în care titlul a fost desființat. Prin urmare, desființarea titlului executoriu poate interveni atât ca urmare a admiterii recursului și casării hotărârii (situație prevăzută de art. 311 Cod proc. civ.), cât și ca urmare a admiterii unei căi extraordinare de atac⁴ sau, în situația în care titlul executoriu este emis de un alt organ decât o instanță judecătorească, ca urmare a admiterii, de către organul emitent sau de către un alt organ din afara sistemului instanțelor judecătorești, a căii de atac prevăzute de lege (modalitate prevăzută de art. 404³ Cod. proc.civ.).

Prin modificarea și completarea adusă Codului de procedură civilă au fost consacrate instituției întoarcerii executării în trei articole, și anume: art. 404¹ –art. 404³.

În continuare vom proceda la analiza detaliată a întoarcerii executării silite prin prisma noilor dispoziții legale.

4.2. Condițiile nașterii dreptului de a solicita întoarcerea executării. Pentru a ne afla în prezența raportului juridic de drept material care să permită introducerea acțiunii de întoarcere a executării, considerăm că este necesară îndeplinirea următoarelor condiții: să se fi procedat la executarea integrală sau chiar numai în parte a obligației stabilite prin titlul executor, executarea să fie desființată, fie ca efect al desființării titlului executor (în condițiile art.379¹ Cod proc.civ.), fie ca efect al admiterii contestației la executare.

4.2.1.Executarea integrală sau chiar și numai în parte a obligației stabilite prin titlul executoriu în sarcina debitorului urmărit.

Prin executare integrală a dreptului recunoscut prin titlu executoriu înțelegem inclusiv achitarea dobânzilor, penalităților sau a altor sume acordate potrivit legii, precum și a cheltuielilor de executare. Este posibil ca din cauze de ordin obiectiv⁵ sau subiectiv⁶ executarea să nu se finalizeze, iar creditorul să se îndestuleze numai în parte. În ambele

⁴ A se vedea A. Sitaru, *Situația actelor de executare față de efectele admiterii unui recurs în supraveghere* în “Legalitatea Populară” nr. 2/1956, p. 182-185 – chiar în lipsa unei reglementări exprese în Codul de procedură civilă, în materie, autorul a extins sfera de aplicare a art. 311 Cod proc. civ. și la situația creată prin desființarea hotărârii, ca urmare a admiterii unei căi extraordinare de atac (recursul în supraveghere, la acea dată), preconizând astfel noua orientare.

⁵ De exemplu, în situația în care pe parcursul executării debitorul a devenit insolubil, sau când instanța a dispus suspendarea executării.

⁶ De exemplu, în situația în care, promovându-se o contestație la executare, creditorul nu mai stăruie în continuarea executării, înainte ca instanța să se pronunțe asupra ei (suspendare voluntară a executării).

cazuri însă este necesar să existe o mărire a patrimoniului debitorului pe seama micșorării patrimoniului creditorului sau a unei terțe persoane⁷, ca urmare a executării.

4.2.2. *Desființarea executării.* Conform art. 379¹ Cod proc.civ., desființarea titlului executoriu are ca efect desființarea de drept a actelor de executare. Examinând acest text de lege în raport cu prevederile art. 404¹ Cod proc.civ., care stabilește că “în toate cazurile în care se desființează titlul executoriu sau însăși executarea, cel interesat are dreptul la întoarcerea executării”, mențiunea făcută de legiuitor în art. 404¹ Cod proc.civ. cu privire la desființarea titlului executoriu ar putea apărea ca inutilă întrucât a statuat anterior, în “Secțiunea I – Sesizarea organului de executare. Titlul executoriu”, când a reglementat titlurile executorii, că desființarea acestora duce la desființarea actelor de executare. Prin urmare, interpretarea logică, literală și consecutivă a celor două texte ne duce la concluzia că *întoarcerea executării poate fi cerută când actele de executare au fost desființate*, fie că acestea au fost desființate *ca urmare a desființării titlului executoriu*, fie că au fost desființate *ca urmare a admiterii contestației la executare*. Cu toate acestea, legiuitorul a considerat necesar să includă în componența art. 404¹ Cod proc.civ. și mențiunea cu privire la desființarea titlului executoriu, pentru a sublinia în același context cazurile care pot duce la nașterea dreptului de a solicita întoarcerea executării și pentru a evita interpretarea eronată a celor două texte de lege, având în vedere că nu sunt cuprinse în aceeași secțiune. Oricum, precizarea făcută de art. 379¹ Cod proc.civ. este deosebit de valoroasă pentru că îl scutește pe debitorul care a obținut desființarea titlului să mai solicite și desființarea actelor de executare, acestea fiind desființate de drept. Prin prisma celor enunțate am considerat că această condiție se prezintă în forma subliniată mai sus și nu sub forma: desființarea titlului executor sau a însăși executării silite cum este prezentată în textul art. 404¹ Cod proc.civ.

A. *Desființarea executării ca efect al desființării titlului executoriu.* În literatura de specialitate⁸, titlurile executorii sunt împărțite în două mari categorii. Pe de o parte, sunt hotărârile emise de organele de jurisdicție, și anume: hotărârile pronunțate de instanțele judecătorești române – hotărâri rămase definitive⁹ sau devenite irevocabile, cele care, deși nu au caracter definitiv, sunt pronunțate cu execuție provizorie¹⁰, de drept sau judecătorească, sau chiar cele care, deși sunt pronunțate de instanță în timpul judecății, au caracter executoriu prin lege¹¹ - hotărârile judecătorești străine¹² și hotărârile pronunțate de alte organe sau instituții cu atribuții jurisdicționale – hotărârile instanțelor Curții de Conturi¹³, hotărârile arbitrale¹⁴. Pe de altă parte, sunt acele acte cărora legea le recunoaște

⁷ Este cazul în care, din eroare, este urmărit un bun proprietatea unui terț întrucât se consideră că este bunul debitorului.

⁸ A se vedea S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, *Tratat de executare silită*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 148-206.

⁹ Sunt cazuri anume prevăzute de lege, în care numai o hotărâre irevocabilă poate fi pusă în executare – de exemplu hotărârile pronunțate în cauzele privitoare la strămutarea de hotare și la desființarea de construcții, plantații sau a oricăror lucrări având o așezare fixă (art. 300 alin. 1 Cod proc.civ.), sau hotărârile pronunțate în materia contenciosului administrativ (art. 14 din Legea nr. 29/1990).

¹⁰ Execuția vremelnică, art. 278 –280 Cod proc. civ.

¹¹ Prezentăm, cu titlu de exemplu, încheierea prevăzută de art. 175 alin. 2 Cod proc. civ. cu privire la stabilirea cheltuielii părții care a cerut dovada prin înscrisuri – irevocabilă și încheierea prevăzută de art. 200 alin. 2 Cod proc. civ., prin care se stabilesc la cerere cheltuielile de drum și despăgubirile pentru timpul petrecut de martor cu prilejul depozitării sale – executorie.

¹² A căror condiții de recunoaștere și executare sunt stabilite în cadrul Legii nr. 105/1992.

¹³ Pronunțate în litigiile de competența lor, potrivit dispozițiilor Legii nr. 94 din 08 septembrie 1992 privind organizarea și funcționarea Curții de Conturi - republicată în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 116 din 16 martie 2000.

forța unor titluri executorii, deși sunt constituite în afara unei activități jurisdicționale: actele autentificate de notarul public¹⁵, cambia, biletul la ordin și cecul¹⁶, actele de sancționare în materia contravențiilor¹⁷, titlurile executorii privind creanțele bugetare¹⁸ ș.a.

În funcție de clasificarea titlurilor executorii, observăm că acestea pot fi desființate fie de *instanțele de judecată*, pe calea controlului judiciar sau a controlului judecătoresc¹⁹, fie de *organe cu activitate jurisdicțională* pe calea prevăzută de actele normative cu caracter special.

Instanțele judecătorești exercită, la cererea părților (asupra titlurilor executorii):

- controlul judiciar care se realizează prin intermediul căii ordinare de atac a apelului (în cazul hotărârilor pronunțate cu execuție provizorie – art.278-279 Cod proc.civ., a unora din hotărârile pronunțate în baza art. 200 alin.2 Cod proc.civ.), și a căilor extraordinare de atac: recursul, contestația în anulare și revizuirea.

- controlul judecătoresc care se realizează prin intermediul căilor de atac specifice: plângerea (împotriva actelor de sancționare în materia contravențiilor) sau contestația (împotriva titlurilor executorii privind creanțele bugetare), precum și a recursului (în cazul hotărârilor instanțelor Curții de Conturi).

Organele cu activitate jurisdicțională exercită, la cererea părților și pe căile prevăzute de lege, atât controlul propriilor acte, cât și controlul actelor emise de alte organe.

În legătură cu desființarea titlului executoriu – hotărâre judecătorească, socotim că trebuie să facem câteva precizări în legătură situația creată de pronunțarea unei hotărâri irevocabile care a fost executată și în privința căreia Curtea Europeană constată violarea uneia sau unora dintre prevederile Convenției Europene asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

În primul rând, în baza principiului *pacta sunt servanda*, statele semnatare ale Convenției s-au obligat să respecte și să aplice prevederile acesteia – inclusiv cele care au ca obiect jurisdicția instituită prin Convenție. În acest sens, dispozițiile art. 11 din Constituția României exprimă fără echivoc această idee și o garantează: “Statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte. Tratatul ratificate de parlament fac parte, potrivit legii, din dreptul intern”.

¹⁴ Emise în urma procedurii prevăzute în Codul de procedură civilă, Cartea a IV-a, “Despre arbitraj”.

¹⁵ Conform Legii nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale - publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 92 din 16 mai 1995.

¹⁶ Reglementate de Legea nr. 58/1934 asupra cambiei și biletului la ordin și de Legea nr. 59/1934 asupra cecului (publicate în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 100 din 1 mai 1934), modificate prin Ordonanța Guvernului nr. 11/993 (publicată în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 201 din 23 august 1993), aprobată prin Legea nr. 83 /1994 (publicată în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 292 din 14 octombrie 1994).

¹⁷ Reglementate de Ordonanța Guvernului nr. 2/2001 privind regimul juridic al contravențiilor – publicată în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 410 din 25 iulie 2001, aprobată prin Legea nr. 180/2002 – publicată în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 268 din 22 aprilie 2002.

¹⁸ Reglementate de Ordonanța Guvernului nr. 61/2002 privind colectarea creanțelor bugetare – republicată în “Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 582 din 14 august 2003.

¹⁹ În literatura juridică s-a făcut această clasificare pentru a se face distincție între controlul efectuat de instanțele judecătorești asupra hotărârilor judecătorești – numit *control judiciar* și controlul efectuat de instanțele judecătorești asupra unor hotărâri pronunțate de alte organe cu activitate jurisdicțională și uneori chiar asupra unor acte administrative obișnuite, fără caracter jurisdicțional – numit *control judecătoresc*. A se vedea V.M. Ciobanu, *Tratat teoretic și practic de procedură civilă*, vol. II, Editura Național, București, 1997, p. 323-325.

În al doilea rând, dispozițiile art. 20 din Constituția României prevăd de asemenea, în materia drepturilor și libertăților fundamentale: “Dispozițiile constituționale privind drepturile și libertățile cetățenilor vor fi interpretate și aplicate în concordanță cu Declarația Universală a Drepturilor Omului, cu pactele și cu celelalte tratate la care România este parte. Dacă există neconcordanțe între pactele și tratatele privitoare la drepturile fundamentale ale omului, la care România este parte, și legile interne, au prioritate reglementările internaționale”.

În al treilea rând, potrivit dispozițiilor art. 53 din Convenție, părțile contractante se angajează “să se conformeze deciziilor Curții în litigiile în care sunt părți”.

Concluzionând, constatăm că hotărârile Curții implică obligativitatea receptării lor în dreptul intern, iar dacă sunt susceptibile de executare ele trebuie executate, inclusiv în sensul restabilirii situației anterioare pronunțării hotărârii irevocabile. S-a observat că “obligația statului, parte în litigiu, de a asigura forța executorie a hotărârilor Curții este una de rezultat, dar mijloacele alese pentru aceasta rămân cu totul la latitudinea statului, pentru a se acorda persoanei o satisfacție echitabilă”²⁰. Astfel, deși state ca Malta, Grecia, Ungaria recunosc caracterul executoriu al hotărârilor Curții, acestea, pentru statul Român, deși sunt obligatorii, așa cum am concluzionat, nu au caracter executoriu. Ca atare, în cazul existenței unei hotărâri judecătorești anterioare hotărârii Curții, intrate în puterea lucrului judecat, soluția aleasă a fost aceea a unui recurs specific, care în sistemul nostru de drept a fost recursul în anulare. Întrucât s-a constatat că procedura de promovare a recursului în anulare avea un caracter restrictiv, limitând accesul părții la această cale de atac, prin Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 58 din 25 iunie 2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură civilă²¹, s-a deschis posibilitatea celor interesați să obțină anularea sau modificarea hotărârii interne prin promovarea căii extraordinare de atac a revizuirii.

B. Desființarea executării ca urmare a admiterii contestației la executare. Desfășurarea legală a procedurii de executare silită este asigurată prin existența contestației la executare, care este mijlocul procedural prin care părțile sau terțele persoane vătămate prin executare se pot plânde instanței competente, în scopul de a obține desființarea actelor ilegale de executare²².

Analizând această condiție, observăm că, pentru a se naște dreptul de a solicita întoarcerea executării silită, este suficient ca desființarea executării să se realizeze prin una din cele două căi prezentate mai sus. La această concluzie ne duce și interpretarea gramaticală a textului art. 404¹ alin.1 Cod proc.civ., care statornicește că cel interesat are dreptul la întoarcerea executării în toate cazurile în care se desființează titlul executoriu sau însăși executarea. Prin folosirea conjuncției “sau”, legiuitorul a semnalat că cele două variante sunt alternative și nu cumulative.

În această ordine de idei, așa cum am mai arătat, în situația în care s-a desființat titlul executoriu, conform art. 379¹ Cod proc.civ., sunt desființate de drept și actele de executare, motiv pentru care nu mai este necesar ca partea să mai solicite desființarea acestora pe cale contestației la executare, fiind în drept să ceară direct repunerea ei în situația anterioară executării.

²⁰ A se vedea I. Deleanu, *Tratat de procedură civilă*, vol.II, Editura Servo-Sat, Arad, 2000, p. 435.

²¹ Publicată în “Monitorul Oficial al României” nr. 460, Partea I, din 28 iunie 2003.

²² A se vedea S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, *Tratat de executare silită*, Editura Lumina Lex, București, 2001, p. 250.

Pe de altă parte, în situația în care s-a desființat executarea ca efect al admiterii contestației la executare, iar titlul este în ființă, cel interesat este de asemenea îndreptățit să solicite întoarcerea executării, deoarece “restabilirea situației anterioare nu decurge numai din constatarea ineficacității titlului executor, ci din orice încălcări ale legii care atrag ineficacitatea actelor de executare”²³. În acest sens s-a pronunțat instanța²⁴ când, după ce a stabilit că nelegala citare în dosarul de fond nu poate fi invocată pe calea contestației la executare, întrucât pe această cale nu se poate desființa titlul (acel motiv putând fi invocat pe calea contestației în anulare potrivit art. 317 alin.1 pct.1 Cod proc.civ.), a constatat că vânzarea bunului imobil s-a făcut cu nerespectarea prevederilor legale, motiv pentru care a anulat actele și formele de executare nelegale și a dispus restabilirea situației anterioare, deși titlul a rămas în ființă.

Cu toate acestea, după modificarea Codului de procedură civilă prin O.U.G. nr. 138/2000, au fost introduse dispozițiile art. 399 alin.3 Cod proc.civ. prin care s-a consacrat o soluție adoptată de doctrina și practica judiciară, anterior prezentei reglementări, prin posibilitatea pusă la îndemâna părții de a invoca, în cadrul contestației la executare, apărări de fond împotriva titlului executoriu, dacă legea nu prevede, în acest scop, o altă cale de atac. Având în vedere regula conform căreia, în cadrul contestației la executare nu pot fi invocate apărări de fond, această prevedere constituie o excepție logică și pe deplin întemeiată, care dă eficiență principiului accesului liber la justiție al oricărei persoane ce se consideră vătămată în drepturile sau interesele ei. Este de remarcat însă că, în acest caz, dacă în urma verificărilor efectuate instanța constată nelegalitatea sau netemeinicia titlului executoriu, îl desființează. Drept urmare ne aflăm în prezența unei *situații inedite* (care nu se încadrează în nici una din cele două împrejurări prezentate anterior) în care desființarea titlului executoriu se poate realiza pe calea contestației la executare.

Încă o problemă care mai comportă discuții în ceea ce privește desființarea executării privește întinderea acesteia. Astfel, observăm că în practică sunt frecvente situațiile în care titlul executoriu este doar parțial desființat sau în care, în urma rejudecării cauzei, pretențiile reclamantului sunt admise într-un quantum mai redus. Prin urmare hotărârea, care a fost desființată numai în parte, conservă autoritatea de lucru judecat în privința chestiunilor litigioase dezlegate de instanța de fond și care n-au fost deduse în judecata recursului sau ale căror motive au fost respinse. Această situație apreciem că determină și desființarea parțială a actelor de executare și, în consecință, întoarcerea executării doar pentru partea din creanță pentru care nu mai există titlu. Același raționament subzistă și în cazul admiterii contestației la executare și desființării pronunțate numai pentru anumite acte de executare, cum ar fi de exemplu vânzarea unor bunuri mobile găsite în posesia debitorului urmărit, dar care constituie proprietatea unei terțe persoane.

4.3. *Subiectele acțiunii de întoarcere a executării silite.* Întoarcerea executării poate fi solicitată, în primul rând, de părțile raportului juridic obligațional inițial, care a dus la nașterea titlului executoriu²⁵, în al doilea rând, de terțul poprit²⁶ devenit parte în

²³ A se vedea A. Lesviodax, *Contestația la executare în materie civilă*, Editura Științifică, București 1967, p. 243.

²⁴ Sent.civ. nr. 5702 din 16 octombrie 2001 a Judecătorei Târgu-Mureș (nepublicată).

²⁵ Creditor urmăritor, devenit, ca urmare a desființării titlului executoriu, debitor urmărit și debitor urmărit, devenit creditor urmăritor.

procedura de executare și în al treilea rând de persoanele străine²⁷ de raportul juridic dintre părți – terți vătămați printr-o procedură greșită sau ilegală de executare.

4.4. Căile de exercitare a cererii de întoarcere a executării și instanța competentă

4.4.1. *Enunțarea criteriilor de clasificare.* În vederea stabilirii căilor legale pe care persoana interesată poate să le urmeze pentru a obține restabilirea situației anterioare, vom avea în vedere distincțiile făcute cu privire la modul de desființare a executării silite, precum și caracterul accesoriu sau principal al cererii. În acest sens, propunem următoarea clasificare:

a) Calea accesorie – prin formularea cererii de întoarcere a executării silite în cadrul acțiunii prin care se urmărește desființarea titlului executoriu sau a executării însăși.

b) Calea principală – prin introducerea unei acțiuni separate.

În cele ce urmează, vom face o analiză succintă a acestor căi și, în funcție de calea urmată, vom cerceta competența de soluționare a cererii.

4.4.2. *Calea accesorie* - prin formularea cererii de întoarcere a executării silite în cadrul acțiunii prin care se urmărește desființarea titlului executoriu sau a executării însăși.

1. *În situația desființării executării ca urmare a desființării titlului executoriu, distingem după cum titlul executoriu este:*

a) *Hotărâre judecătorească*

Când instanța a dispus desființarea titlului, ca urmare a admiterii vreuneia dintre căile de atac prezentate mai sus, întrucât (în baza art. 379¹ Cod proc.civ.) desființarea titlului atrage desființarea de drept a actelor de executare, la cererea celui interesat, va statua prin aceeași hotărâre asupra modului în care urmează să aibă loc restabilirea situației anterioare (art.404² alin.1 teza I Cod proc.civ.) .

În această ipoteză, *competența* de soluționare a cererii de întoarcere a executării silite aparține instanței de control judiciar sau judecătorec, în baza principiului *accessorium sequitur principale* (art.17 Cod proc.civ.).

Dacă instanța a desființat hotărârea și a dispus rejudecarea în fond a procesului și nu a luat măsura restabilirii situației anterioare executării, această măsură se va putea dispune, la cererea celui îndreptățit, de instanța care judecă fondul (art.404² alin. 2 Cod proc.civ.). Remarcăm că în acest caz se aplică regulile de *competență* prevăzute de art.1-19 Cod procedură civilă.

b) *Un act emis de un alt organ decât o instanță judecătorească*

Dacă acest act a fost desființat de organul emitent sau de un alt organ din afara sistemului instanțelor judecătorești, iar modalitatea restabilirii situației anterioare executării nu este prevăzută de lege ori, deși este prevăzută, nu s-a luat această măsură, partea interesată poate să solicite instanței întoarcerea executării pe calea unei cereri separate. *Competența* se va stabili conform prevederilor de drept comun și celor speciale în materie.

²⁶ Când, de exemplu, în urma promovării unei contestații la executare dovedește că în mod eronat a fost executat în calitate de terț poprit, întrucât debitorul nu mai are împotriva lui nici o creanță.

²⁷ Ca de pildă, soțul căruia i se urmăresc bunurile proprii pentru o datorie a celui alt soț – a se vedea dec. civ. nr. 1408/1999 a Curții de Apel Iași, publicată în Culegere 1999, p. 225, nr. 181 – sau persoana căreia, locuind în același apartament cu debitorul, i se urmărește mobila, crezându-se că aparține debitorului – a se vedea dec. nr. 783/1978 a Tribunalului Suprem, Secț. civ., publicată în “Revista română de drept” nr. 11/1978, p. 56.

2. În situația desființării executării ca urmare a admiterii contestației la executare. Dacă a admis contestația la executare și a desființat executarea, instanța are căderea să dispună, la cererea persoanei interesate, și restabilirea situației anterioare. De exemplu, într-o speță²⁸, instanța după ce a reținut că procedura de vânzare s-a început fără respectarea termenului de plată de 15 zile prevăzut de art. 500 alin.1 Cod proc.civ., iar prețul imobilului a fost stabilit cu nerespectarea prevederilor art. 500 alin.2 Cod proc.civ. raportat la art. 411 alin. 3 Cod proc.civ., a constatat că încălcarea dispozițiilor legale menționate a adus atingere drepturilor contestatorului și, drept urmare, a anulat actele și formele de executare și a dispus restabilirea situației anterioare.

În acest caz, instanța competentă este instanța de executare – pentru contestația propriu-zisă, sau instanța care a pronunțat hotărârea ce se execută – pentru contestația la titlu, conform art. 400 Cod proc.civ.

4.4.3. Calea principală – prin introducerea unei acțiuni separate.

Cu toate că este preferabil ca persoanele interesate să urmeze calea accesorie, deoarece repunerea în drepturi se realizează cu celeritate, în același cadru procesual și fără o nejustificată pierdere de timp și cheltuieli suplimentare, în situația în care partea interesată a omis să solicite restabilirea situației anterioare are la îndemână o acțiune separată (art. 404² alin. 3 Cod proc.civ.), care poate fi formulată pe calea dreptului comun sau, în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute²⁹, pe calea ordonanței președințiale. Pentru prima ipoteză (cea a soluționării cererii pe calea dreptului comun) vom prezenta soluția dată de instanță într-o speță³⁰ în care inițial s-a dispus evacuarea pârâtului pe calea ordonanței președințiale, măsură care a fost pusă în executare, iar ulterior titlul a fost desființat. În acest context, în mod corect s-a reținut că, în lipsa unei dispoziții date de instanța care a desființat titlul, cererea pârâtului este întemeiată și s-a dispus restabilirea situației anterioare. S-a menționat, de asemenea, că nu este relevant faptul că titularul dreptului de proprietate este creditoarea, atâta timp cât debitorul a folosit anterior imobilul, remarcându-se că dreptul de folosință al debitorului va fi analizat în cadrul acțiunii de evacuare ce se desfășoară pe calea dreptului comun.

Deși procedura ordonanței președințiale ar fi de preferat, datorită modului rapid de soluționare și datorită caracterului executoriu al hotărârii, s-a arătat³¹ că nu trebuie ignorat faptul că aceasta a fost creată pentru alte situații și altă finalitate decât aceea de a înlătura consecințele produse prin executarea unei hotărâri judecătorești greșite și ulterior desființate. Pentru acest motiv, admisibilitatea unei astfel de acțiuni trebuie analizată temeinic, în funcție de împrejurările cauzei, și trebuie urmărită cu strictețe îndeplinirea condițiilor cerute de lege.

Cu toate acestea, se impun unele precizări în ceea ce privește *procedura de urmat*, în situația în care debitorul solicită pe cale separată repunerea în drepturi.

În primul rând, este cert că în practică, de cele mai multe ori timpul scurs între introducerea cererii de chemare în judecată și realizarea în concret a restabilirii situației

²⁸ A se vedea sent. civ. nr. 5702 din 16 octombrie 2001 a Judecătoriei Târgu-Mureș (nepublicată).

²⁹ A se vedea A. Sitaru, *Situația actelor de executare față de efectele admiterii unui recurs în supraveghere* în "Legalitatea Populară" nr. 2/1956, p. 182-184; I. Stoenescu în *Ordonanța președințială* în "Legalitatea populară" nr. 12/1956, p. 1427.

³⁰ Sentința civ. nr. 4248 din 20 septembrie 2002 a Judecătoriei Mureș rămasă definitivă și irevocabilă prin decizia nr. 39/R/17 ianuarie 2003 (nepublicate).

³¹ A se vedea I. Mișuță, notă la decizia nr. 1072/1959 și nr. 61/1960 ale Trib. Suprem, col. civ. în "Legalitatea Populară" nr. 8/1960, p. 115-118.

anterioare este deosebit de lung. Acest fapt se datorează împrejurării că faza executării trebuie să urmeze și procedura în sens invers. În tot acest timp drepturile părților sunt puse sub semnul întrebării, motiv pentru care, în anumite condiții, se poate dispune îngrădirea lor (cum ar fi de exemplu în cazul sechestrului judiciar sau asigurator).

În al doilea rând, este de observat că cererile adresate instanței în timpul executării silite sunt reglementate în așa fel încât se asigură rapiditatea judecării lor. Celeritatea soluționării cererii de încuviințare a executării este asigurată de simplitatea procedurii necontencioase, iar pentru contestația la executare legiuitorul a dispus ca părțile să fie citate în termen scurt și judecarea contestației să se facă de urgență și cu precădere (art. 402 Cod proc.civ.). Mai mult, în ambele situații hotărârea dată nu suspendă executarea³². În această situație, constatăm că este încălcat principiul egalității de tratament juridic al părților în procesul civil, pentru că dacă creditorului i se pun la îndemână mijloace procesuale pentru realizarea cât mai eficientă a dreptului său de creanță, debitorul nu se bucură de nici una din înlesnirile enunțate, în condițiile în care s-a realizat o încălcare a drepturilor sale ca urmare a producerii unor erori judiciare sau a nerespectării dispozițiilor legale ce reglementează procedura executării silite. Reglementarea actuală ar putea determina, în practică, prelungirea în timp a procesului civil, peste ceea ce Convenția europeană asupra drepturilor și libertăților fundamentale ale omului numește *termen rezonabil* (art. 6 paragraful 1), întrucât, în soluțiile³³ date Curtea europeană a arătat că în procedurile civile urmate de o procedură de executare, perioada ce urmează a fi luată în considerare nu acoperă doar durata procedurii pe fond, dar și pe cea a procedurii de executare. Subliniază, deci, că nu ar fi firesc să se excludă procedura de executare din sfera de aplicare a art. 6. Ori, în împrejurările supuse discuției, procedura de executare este și așa mult prelungită datorită faptului că trebuie să se execute o a doua executare în sens invers pentru restabilirea ordinii de drept încălcate.

În acest context, apreciem că ar fi binevenită în reglementarea instituției întoarcerii executării a unei proceduri speciale care să asigure citarea părților în termen scurt, judecarea de urgență și cu precădere, precum și caracterul executoriu al hotărârii date în soluționarea cauzelor de această natură.

În cazul în care partea a ales această cale (separată), legiuitorul arată că cererea va fi adresată *instanței judecătorești competente* potrivit legii (art. 404² alin. 3). Dată fiind exprimarea generală, părerile cu privire la stabilirea instanței competente sunt împărțite. Într-o primă opinie³⁴ s-a susținut că, dacă ar fi să urmărim regulile generale, competența ar trebui stabilită conform dispozițiilor art.1-19 Cod proc.civ. Cu toate acestea, atât practica judiciară mai veche, cât și cea din prezent, a consacrat principiul conform căruia instanța competentă este instanța de executare. În practica judiciară mai veche³⁵ s-a considerat că dacă executarea nu s-a putut obține decât prin ordinul instanței judecătorești, de asemenea și revocarea unei executări (care nu este decât o a doua executare în sens

³² Încheierea de soluționare a încuviințării silite este dată cu drept de apel, însă este executorie (art. 336 Cod proc.civ.), iar calea de atac pentru contestația la executare este, în general, recursul (art. 402 Cod proc.civ., cu excepția hotărârilor pronunțate în temeiul art. 400¹ și al art. 401 alin. 2 Cod. proc. civ.).

³³ A se vedea *Silva Pontes versus Portugalia*, hotărârea din 23 martie 1994; *Di Pede versus Italia*, hotărârea din 26 septembrie 1996; *C.C.M.C. versus România*, hotărârea din 15 septembrie 1998 prezentate în *Hotărâri ale Curții europene a drepturilor omului*, vol. I și II, Editura Polirom, București, 2001, p. 121-132.

³⁴ Opinia a fost prezentată, dar nu și susținută de S. Zilberstein, V. M. Ciobanu, *Tratat de executare silită*, Editura Lumina Lex, București, 2001.

³⁵ Hotărârea Curții de Casație nr. 3 din 24 ianuarie 1961, prezentată și comentată de Al. Degré, *Scrieri juridice*, vol.II, Editura Gutenberg, 1901, p. 117-121.

invers) nu se poate obține decât prin ordinul instanței. Ori, dacă o instanță judecătorească trebuie să intervină prin ordinul său ca să revoce o executare ordonată anterior, această instanță nu poate fi, în mod juridic și logic, decât acea instanță care a ordonat executarea. S-a mai subliniat că “ea singură este în pozițiunea de a cunoaște în mod exact în ce a constat executarea”. Printr-o hotărâre recentă s-a arătat³⁶ că întoarcerea executării silite, ca și executarea silită, reprezintă o modalitate de realizare a unor obligații rezultate din desființarea unui titlu executoriu și, fiindcă întreaga procedură a executării silite este dată în competența judecătorilor, ca instanțe de executare, criteriul valoric ori calitatea părților nu sunt relevante în această materie.

Apreciem că această din urmă opinie este fundamentată, întrucât, așa cum am arătat mai sus, declanșarea executării silite dă naștere unui raport juridic procesual între creditor urmărit și debitor urmărit, care nu se stinge decât în momentul în care, cu respectarea legalității, se restabilesc drepturile încălcate. Or, așa cum s-a subliniat în spețele detaliate mai sus, întreaga procedură a executării silite este dată în competența judecătorilor, care, astfel cunosc toate aspectele executării, coordonează, verifică actele de executare și au la dispoziție dosarele execuționale. Prevederile care stabilesc această competență – art. 373¹, 373⁴, 384¹ alin. 2, art. 400 alin.1 art. 460 alin.1 Cod proc.civ., sunt derogatorii de la dreptul comun, care apreciem, astfel, că nu se poate aplica în această materie. Totodată, este important și motivul prezentat de Curtea de Casație în decizia de speță, conform căruia dacă pentru încuviințarea executării este competentă instanța de executare (art. 373¹ alin.1 Cod proc.civ.), logic și firesc ar fi ca pentru revocarea executării (care nu este decât o a doua executare în sens invers) să fie competentă aceeași instanță.

În lumina celor prezentate anterior, considerăm că, atâta vreme cât pentru soluționarea unor cereri cu caracter incidental în cadrul procedurii de executare (art. 373⁴ – reunirea dosarelor, art. 384¹ – autorizarea instanței) legiuitorul a găsit necesar să determine instanța competentă, se impune cu necesitate a intervenii cu o precizare succintă și în cadrul art. 404² alin. 3, în sensul în care acesta să statornicească competența instanței de executare în cazul promovării pe cale separată a cererii de întoarcere a executării. Dispoziția ar putea avea următoarea formă “*Dacă nu s-a dispus restabilirea situației anterioare executării în condițiile alin. 1 și 2, cel îndreptățit se va putea adresa, cu o astfel de cerere, instanței de executare.*”

4.5. *Timbrajul acțiunii de întoarcere a executării.* Întrucât în materie nu este prevăzută nici o dispoziție specială, constatăm că este aplicabil dreptul comun. Drept urmare, se impune, în primul rând, a se stabili caracterul patrimonial sau nepatrimonial al obiectului cererii de restituire. În general aceste acțiuni au caracter patrimonial deoarece, de cele mai multe ori, vizează restituirea unor bunuri mobile sau imobile sau a unor sume de bani, însă pot avea și caracter nepatrimonial, în situația în care se urmărește, de exemplu, reintegrarea în folosința unui imobil ca urmare a desființării unui titlu prin care s-a dispus evacuarea. În situația în care au caracter patrimonial, acțiunea este evaluabilă și deci va fi achitată o taxă judiciară de timbru conform art.2 alin.1 din Legea nr.

³⁶ În acest sens s-a pronunțat Curtea de Apel Cluj prin sent.civ. nr. 569/2002 (nepublicată) în urma soluționării conflictului negativ de competență ivit între Judecătoria Cluj-Napoca și Tribunalul Cluj a reținut motivele arătate de Tribunalul Cluj prin sentința civilă nr. 4877 din 22 octombrie 2002 (nepublicată).

146/1997³⁷, iar în situația contrară se vor aplica, în funcție de circumstanțele cauzei, celelalte dispoziții ale legii enunțate.

Analizând timbrajul celorlalte cereri ce se soluționează în cadrul procedurii executării silită, constatăm că, prin art. 3 din Legea nr. 146/1997³⁸, legiuitorul a fixat pentru încuviințarea executării silită o valoare modică cu titlu de taxă judiciară de timbru (85.000 lei), iar pentru contestația la executare taxa judiciară de timbru se calculează la valoarea debitului urmărit, dar nu poate depăși 1.710.000 lei (art. 2 alin. 2). Or, în situația în care întoarcerea executării este o situație simetric inversă executării săvârșite, suntem de părere că pentru a asigura părților o egalitate de tratament juridic s-ar cuveni ca legiuitorul să stabilească, dacă nu o taxă judiciară fixă (ca și la încuviințarea executării), cel puțin o taxă calculată în mod asemănător celei prevăzute pentru contestația la executare.

4.6. Prescripția dreptului de a solicita întoarcerea executării. În literatura juridică mai veche³⁹ s-a opinat că termenul de prescripție pentru întoarcerea executării silită ar fi cel prevăzut de art. 6 din Decretul nr.167/1968⁴⁰, mai precis termenul de prescripție stabilit pentru exercitarea dreptului de a cere executarea silită, de 3 ani, care în prezent este prevăzut de art. 405 Cod proc.civ. Această opinie nu a fost însă acceptată de practica judiciară⁴¹, întrucât se considera că restabilirea situației anterioare trebuie să urmeze calea unei acțiuni separate, având ca obiect tocmai întoarcerea executării, și deci se aplicau prevederile art. 3 din același act normativ.

Această din urmă opinie este întemeiată, întrucât dispoziția privitoare la dreptul de a cere executarea silită are caracter derogator de la dreptul comun, care, de această dată, considerăm că se aplică în materie, cu excepția cazurilor când este vorba de un drept imprescriptibil.

Termenul începe să curgă din momentul în care a rămas definitivă hotărârea prin care s-a desființat titlul pus în executare.

4. 7. Conținutul dreptului de restabilire a situației anterioare. Între părțile implicate direct sau indirect în procedura executării silită desființate, se naște un raport juridic obligațional, în temeiul căruia, cel al cărui patrimoniu s-a mărit devine debitorul obligației de restituire, către cel care, în mod corespunzător, și-a micșorat patrimoniul și care devine la rândul său debitorul aceleiași obligații.

Este de principiu că restituirea urmează să se facă în natură (art. 404¹ alin. 2 Cod proc.civ.), și doar atunci când aceasta nu mai este cu putință, urmează a se face prin echivalent (art. 404¹ alin. 3 Cod proc.civ.).

Astfel, în cazul în care bunurile au fost valorificate prin predare, acestea se înapoiază celui îndreptățit (executare silită directă).

Când valorificarea bunurilor s-a făcut prin vânzare (executare silită indirectă), în cazul urmăririi silită mobiliare, precum și al urmăririi fructelor prinse de rădăcini sau al popririi bunurilor mobile, nu are loc o repunere în situația anterioară propriu-zisă, deoarece debitorul nu va redobânde bunurile mobile, decât în situația în care dovedește reaua credință a adjudecatarului, în condițiile prevăzute de art. 449 Cod proc.civ, (buna

³⁷ Publicată în "Monitorul Oficial al României" nr. 173 din 29 august 1997.

³⁸ Publicată în "Monitorul Oficial al României" nr. 173 din 29 august 1997.

³⁹ A se vedea E. Chele, notă la decizia civilă nr. 601/1975 a Trib. Jud. Sibiu în "Revista română de drept" nr. 9/1976, p. 46.

⁴⁰ Republicat în "Buletinul Oficial" nr. 11 din 15 iulie 1960.

⁴¹ Dec. civ. nr. 86/1972 a Trib. Brașov în "Revista română de drept" nr. 6/1972, p. 164.

credință fiind prezumată). În urma interpretării art. 518 coroborat cu art. 520 și 521 Cod proc.civ., care au în vedere ipoteza în care adjudecatorul este acționat de un terț, adevăratul proprietar al imobilului, iar nu de către debitor (întrucât acesta nu poate promova acțiune în evicțiune), s-a opinat⁴² că principiul este același și în situația urmăririi silite imobiliare.

O situație aparte este dată de conjunctura în care, după ce bunul a fost predat creditorului, acesta l-a înstrăinat unei terțe persoane. Ca atare, deși în cazul executării silite indirecte, regula este restituirea în natură a bunului, în această ipoteză considerăm că ne aflăm în fața unei situații juridice similare cu cea analizată anterior, întrucât debitorului nu-i vor mai fi restituite bunurile în natură, decât în cazul în care se dovedește reaua credință a terțului dobânditor.

În toate împrejurările în care nu mai este posibilă restabilirea situației anterioare prin predarea bunurilor în natură, aceasta se va realiza prin echivalent, creditorul fiind obligat să restituie numai ceea ce a dus la mărirea efectivă a patrimoniului său. Aceasta rezultă din prezentarea explicită a conținutului dreptului de a fi pus în situația anterioară, realizată de legiuitor în art. art.404¹ alin.3 Cod proc. civ, în care se arată că “întoarcerea executării se va face prin restituirea de către creditor a sumei realizate din vânzare, actualizată în funcție de rata inflației”. Observăm, astfel, că a fost întrebuițat cuvântul “restituire” și nu “despăgubire”, ceea ce duce neîndoiește la ideea că se restituie atât cât s-a primit, și anume “suma rezultată din vânzare”. Cu toate acestea, pentru că prin trecerea timpului, în condițiile actuale, în care valoarea banilor are un caracter fluctuant, să nu se realizeze o nouă îmbogățire fără justă cauză a creditorului, s-a precizat că se va proceda la actualizarea prețului în funcție de rata inflației.

În final, constatăm că în procesul de reglementare legală a instituției întoarcerii executării, literatura și practica judiciară au avut o forță de sugestie deosebită, legiuitorul valorificând opiniile doctrinare și jurisprudențiale. Pentru desăvârșirea reglementărilor în vigoare, se impune valorificarea de către legiuitor și a noilor propuneri *de lege ferenda*, generate de dificultățile ivite în practica instanțelor judecătorești.

⁴² A se vedea G. Boroi, *Drept procesual civil*, Note de curs II, Editura Romfel, București, 1993, p. 281.